

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

НАСТАВНО–НАУЧНОМ ВЕЋУ ФАКУЛТЕТА

ПРЕДМЕТ: Пријава теме докторске дисертације

Молим Наставно-научно веће Факултета политичких наука у Београду, да ми одобри израду докторске дисертације под насловом:

„ПРЕПРЕКЕ МИРОВНОМ ПРОЦЕСУ НА БЛИСКОМ ИСТОКУ
Анализа мировног процеса од 2007. до данас ”

Приликом избора теме, одређивању циља истраживања и утврђивању основне структуре рада обавио сам консултације са проф. др Радмилом Накарадом, редовним професором на одељењу за међународне студије.

У прилогу достављам:

- Образложење теме са скицом и предлогом структуре рада (садржајем),
- Оријентациони преглед литературе за израду дисертације,
- Биографију.

мр Слободан Јанковић
Београд, Дубровачка 16
Тел: 064/346 93 41

истраживач-сарадник
Институт за међународну политику и привреду
Македонска 25
11000 Београд

Београд 2011. године

ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

ИДЕЈНА СКИЦА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

ПРЕПРЕКЕ МИРОВНОМ ПРОЦЕСУ НА БЛИСКОМ ИСТОКУ
Анализа мировног процеса од 2007. до данас

Кандидат:
мр Слободан Јанковић

– Београд, 2011. године –

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ИДЕЈНЕ СКИЦЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

1. Проблем истраживања;

Мировни процес

“Everybody wants peace if he can get it on his own terms”
Hans J. Morgenthau¹

Мировни процес на Блиском истоку (или скраћено мировни процес) односи се на тражење трајнијег мира кроз решење палестинског питања, закључивање формалних мировних уговора и/или дипломатске активности које за циљ имају постепено признавање Израела од стране исламских држава. Решење палестинског питања подразумева тражење решења за статус палестинских Арапа (избеглих и оних који настањују Западну обалу и Појас Газе — Окупиране територије) и дефинисање статуса Западне Обале (Јудеје и Самарије), источног Јерусалима и Појаса Газе.

Укратко речено мировни процес је тражење изласка из блискоисточне кризе. Блискоисточна криза збирни је термин који се користи за низ ратова, сукоба, напетости и немира на подручју Блиског истока. Под овим термином подразумевамо простор који превасходно укључује Египат, земље Арапског полуострва, Палестину, Израел, Јордан, Сирију, Ирак, Иран, Турску а има директне последице и на све остале арапске земље, повремено укључујући ту и Судан. Почетак кризе подудара се са процесом деколонизације након II светског рата и првим ратом између Израела и арапских држава. Зато се често каже Блискоисточна криза а мисли на арапско-израелски сукоб, који од 1967. године прераста у израелско-исламски. Са паузом од 30 година, она следи чувеном Источном питању — процесу слабљења Османског царства и отимању за његове територије од краја 17. века до краја Првог светског рата.²

Након периода арапско-израелских ратова и примирја (1948-1978) долази до првих преговора између Израела и једне од арапских држава (Египта) па је после преговора у САД (Кемп Дејвид I, 1978), следеће 1979. године склопљен и први мировни споразум (израелско-египатски).

Следећа етапа мировног процеса била је Израелска мировна иницијатива маја 1989. која је умногоме била продукт притиска Прве (палестинске) интифаде (1987-1993), а за њом је следио низ преговора током 1990-их од Мадридске мировне конференције (1991), преко договора у Ослу (1993) до Шарм ел Шејка (септембар 1999). Резултат ове фазе мировног процеса био је мировни споразум

¹ “The Middle East”, in: Hans J. Morgenthau, *Truth and Power, Essays of a decade, 1960–1970*, Pall Mall Press 1970, p. 387.

² Види о томе у: Чедомир Попов, *Источно питање и Српска револуција 1804-1918*, СКЗ Београд 2008, стр. 9-16.

са Јорданом (1994), формирање посебне палестинске групе у преговорима са Израелом, коју је у име ПЛО (Палестинске ослободилачке организације) водио Јасер Арафат и формирање Палестинске самоуправе (мај 1994.) на делу Окупираних територија. Низ споразума током последње деценије 20. века односио се на фазно повлачење Израелска војске са територија које су препуштане на пуну или делимичну управу ПЛО-у, односно органима Палестинске самоуправе. Ова фаза крунисана је неуспешно завршеним преговорима у Кемп Дејвиду 2000. године (Camp David II).

Трећа фаза започиње заједничким планом САД, Русије, ЕУ и УН (Квартет) из 2003. под називом Мапа пута (Road Map) за постизање решења палестинског проблема. Ова етапа мировног процеса завршена је последњом мировном конференцијом која је окупила све заинтересоване стране као и низ других ванрегионалних актера (Велике силе, УН, ЕУ, ОИК...) у Анаполису (САД) 2007. године. Скуп је окончан без нових резултата а завршни документ (Заједничко разумевање — Joint Understanding) у себи садржи делимично контрадикторне елементе. Скуп у Анаполису заправо је манифестовао застој у мировном процесу. Анализа завршног документа те наредних скромнијих мировних иницијатива указују да постоји низ препрека миру које ваља прецизирати и испитати.

Овај процес тражења мира има низ препрека а чињеница да је у току њега Израел склопио мировни уговор само са две државе (Египтом и Јорданом) те да су то уједно и једине арапске државе које признају државу Израел указује на низ сметњи достизању мира.

Шта претходи мировном процесу?

Готово одмах након Другог светског рата, са проглашењем независности Израела (14. мај 1948) започиње блискоисточна криза која до данас није окончана. Она је започела првим израелско-арапским ратом (1948-1949) који је завршен низом примирја и поделом територије коју је према плану УН (Резолуција ГС УН 181 (II) Future Government of Palestine) требало да има арапска држава на тлу Палестине под мандатском управом Британије.³ Уместо оснивања арапске државе, територију су поделили тек настали Израел, Трансјорданија (која је заузела Западну обалу и источни Јерусалим) и Египат (Газу). Оно што је, можда, још и битније, дошло је и до поделе Јерусалима за који је био предвиђен специјални међународни режим, под управом УН. Питање статуса Јерусалима је од изузетне важности јер је то трећи по важности свети град Ислама и најважнији град за јеврејску историју и за јудаизам (Јерусалим са зидом плача представља најсветији град јудејске вере, он је од изузетног значаја за хришћанство, док је Купола стене трећа светиња Ислама после Меке и Медине). Израел је имао власт прво над Западним делом а од 1967. над целим градом. Када су израелски војници заузели исламски комплекс на месту некадашњег јеврејског храма сукоб је добио и религијске одлике. То је додатно

³ До 1946. године Палестина под мандатском управом Британије обухватала је и тадашњу Трансјорданију односно данашњи Јордан. Међутим, марта 1946. Велика Британија је признала краљевину Јордан као независну државу и тиме је издвојила из мандатне територије Палестине. За план о подели мандата Палестине 1947. године види: *Resolution 181 (II). Future government of Palestine*, United Nations General Assembly, A/RES/181(II) 29 November 1947. Тада је предвиђено стварање две државе — јеврејске и арапске, као и издвојене територије Града Јерусалима под посебним режимом.

подстакло или дало повода исламским државама да се сукобљавају са Израелом, не признају га и помажу палестинско арапско становништво против јеврејске државе. Тако је питање Јерусалима било, а у периоду који нас занима остаје, мобилизациони фактор у борби оних актера (држава, политичко-религиозних покрета) који се противе постојању Израела или његове власти над Јерусалимом. Зато је питање власти над Јерусалимом важније за међународни актер сукоба од остатка територије за коју се боре палестинске организације попут Фатаха и Хамаса. Ал-Кудс, како Арапи зову Јерусалим, поклич је како Хамаса и присталица Фатаха, тако и либанског Хизбулаха и других исламских покрета, али и ИР Ирана. Показатељ значаја Јерусалима за религиозни а последично и међународни карактер кризе јесте подвалење јеврејске власти над за њих светим градом Ал-Кудсом, у јавном дискурсу исламских земаља. Пример је обраћање Мухамеда ел Тајеба (Muhammad Ahmed el- Tayeb), некадашњег великог муфтије Египта (2002-2003), бившег председника и садашњег имама исламског универзитета Ал-Азхар, хиљадама окупљених на каирским улицама 25. новембра 2011.: “Ал- Акса џамија је подвргнута Јеврејском нападу... Нећемо допустити Ционистима да јудаизују ал-Кудс (Јерусалим).”⁴

Од 1948. до 1978. вођено је неколико ратова: 1948-1949 израелско-арапски⁵, 1956. године Англо-Француска интервенција против Египта са учешћем Израела, 1967. Шестодневни рат када је Израел заузео источни Јерусалим, Јудеју и Самарију (Западну обалу), појас Газе, Синајско полуострво и Голанску висораван, 1973. рат на Јом Кипур и 1978. почетак окупације дела Либана од стране Израела. Имајући у виду учесталост ратова може се закључити да су до друге половине седамдесетих 20. века, примирја били само предаси између ратних сукоба.

Међутим од 1978. почиње фаза тражења мира, тј. решења сукоба прво између земаља у формално ратном стању (до 1979. ниједна арапска држава која је била у ратном стању са Израелом није потписала мировни уговор). Преговори су имали одређене успехе код страна које су у међувремену повратиле изгубљено (Египат повратио Синај 1978-1982) или се одрекле раније окупиране територије (Јордан се одрекао Цисјорданије односно Западне обале и источног Јерусалима). Тако је примењен принцип *земља за мир* (land for peace) који је најавље још у резолуцији СБ УН 242 (1967. године) а дефинисан у Мадриду 1991.⁶

Зашто је отпочео мировни процес 1978?

Дотадашњи ратови су показали супериорност израелске војске над арапским. Ипак, демографски раст арапског становништва, рат на Јом Кипур 1973. и

⁴ “November 25, 2011 in Cairo: one day we shall kill all the Jews”, *Fight Hatred*, 27 November 2011, Интернет, <http://www.fightthatred.com/recent-events/national-political-hate/933-november-25-2011-in-cairo-one-day-we-shall-kill-all-the-jews>, скинуто: 06/12/2011.

⁵ Арапска лига је на дан проглашења Израела, 15. маја 1948. прогласила интервенцију у Палестини и заложила се за стварање унитарне Палестине. (“Statement by the Arab League upon the Declaration of the State of Israel” (May 15, 1948), Интернет, <http://www.ipcri.org/files/Arableaguestatement48.html> или <http://www.mideastweb.org/arableague1948.htm>, скинуто: 06/12/2011). Тиме се Арапска лига заложила за уништење тек проглашеног Израела. Војске више арапских држава нападе су Израел а накнадно су потписивана примирја.

⁶ Teitelbaum, Joshua, “The Arab Peace Initiative: A Primer and Future Prospects”, *Jerusalem Center for Public Affairs* 2009, Интернет, <http://www.jcpa.org/text/Arab-Peace-Initiative.pdf>, скинуто: 12/12/2011.

улазак Сирије у Либан 1976. сведочили су да је и поред војних победа Израел изнова под претњом рата. Претња да Сирија преузме контролу над Либаном утицала је на потребу Израела да се војно ангажује на територији северног суседа. Стална тензија са Египтом због окупације Синајског полуострва те у мањој мери са Јорданом због Западне обале налагала је јеврејској држави потребу да барем на делу граница успостави мир, и омогући преусмеравање дела војске на север што је и учињено. Управо 1978. године када је Израел извршио агресију на Либан, потписан је први мировни споразум са једном арапском и муслиманском државом – Египтом. Такође, САД су биле изузетно заинтересоване за тражење мировног решења. Због њихове подршке Израелу СССР је имао много више могућности за ширење утицаја на Блиском истоку, простору од ванредно битног геостратешког значаја. После арапског (укључујући Египат) пораза у Јом Кипур рату. Египат је увидео да војним средствима не може остварити повратак окупираног Синаја. Зато се председник Анвар ел Садат окренуо преговорима са Израелом и тражењу сарадње са САД-ом, што је одговарало и америчкој политици детанта. Египат је осим територије добио и сталну значајну војну и економску помоћ од САД-а за ову „промену страна.” Наиме, од 1975 САД. почињу са економским донацијама Египту. Њихова укупна вредност од 1975. до 2010. износи 28 милијарди америчких долара, док је вредност војне помоћи од 1979. године у просеку 1,3 милијарди америчких долара годишње.⁷

У савременој науци постоје спорења око постојања и утемељености палестинског идентитета.⁸ Међутим, сукоби између Арапа из Палестине и Јевреја а касније између државе Израел и Јевреја с једне, и палестинских Арапа, с друге стране, именују се као израелско-палестински сукоб. За потребе овог рада зато ћемо прихватити овакву терминологију уз дужну напомену да се заправо ради о делу ширег арапско-израелског сукоба. У дисертацији ћемо се првенствено концентрисати на препреке мировном процесу од 2007. године између вођства палестинских Арапа и Израела. Овај ужи процес свакако је условљен и нераскидиво везан и за шири блискоисточни мировни процес. Ипак ми ћемо се првенствено бавити препрекама а блискоисточним мировним процесом и кризом ћемо се бавити само у функцији разумевања мировних преговора и прекида у преговорима између Израела и Палестинаца.

Ако је трајнији престанак сукоба, односно мировно решење, циљ сукобљених страна јасно је да до њега не долази јер се визије мира, односно стања које треба да уследи након његовог успостављања, разликују.

Немогућност усклађивања жеља и стратешких потреба државе Израел с једне, и Сирије и Палестинаца и других исламских држава с друге стране, продужавају тридесетогодишњу (од 1978.) агонију тражења трајног решења. Од самог почетка приступ малих корака, односно склапање сепаратних мировних споразума (мир са Египтом 1978 и Јорданом 1994), имао је успеха. Међутим,

⁷ “Background Note: Egypt”, *Bureau of Near Eastern Affairs, USA Government* November 10, 2010, Интернет, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5309.htm>, скинуто: 12/12/2011.

⁸ Види: Codovini, Giovanni, *Storia del conflitto arabo israeliano palestinese: Tra dialoghi di pace e monologhi di guerra*, Mondadori, Milano 2007, p. 6; или Hasan Afif El-Hasan, *Is the Two-State Solution Already Dead?*, Algora Publishing 2010, p. 1, 38; и Sarah M. A. Gualtieri, *Between Arab and White: race and ethnicity in the early Syrian American diaspora*, Los Angeles 2009, p. 12.

суштина — контрола палестинских територија, Голана, фарми Шеба, као и спор али растући демографски јаз између муслиманског и јеврејског становништва на територији коју контролише Израел — остаје непромењена. Што се тиче верске димензије сукоба а самим тиме и евентуалног решења израелско-палестинског сукоба најбитније је регулисање контроле светих места у Јерусалиму. Све наведено перпетуира најдуготрајнији сукоб последњих стотинак година, и представља низ препрека тражењу мировног решења.

Поред регионалних актера у сукобима значајну улогу имају и велике силе. Кроз посредовање у мировном процесу оне настоје да перпетуирају свој утицај у региону, па није случајно да је САД у првој фази била једина а 1990-их водећа спољна сила — посредник. Од 2007. године, осим САД и у међувремену прикључених Русије те ЕУ (и УН), и Француска и Турска покушале су да се наметну или понуде као медијатори управо у времену њихове намере за пројекцију силе на Медитерану.

У мери у којој ситуација у Јерусалиму и Светој земљи (термин који су хришћани користили пре савременог назива Палестина) има изузетан значај на појединачна друштва и државе (нпр. на муслиманске државе али и на САД)⁹ и те државе су додатно заинтересоване за ток и исход сукоба. Због више сукобљених страна али и интереса ванрегионалних актера, блискоисточни сукоб има светски карактер. Ми ћемо настојати да укажемо и да ли је ангажман спољних сила у периоду од 2007. године у функцији препреке мировном процесу.

Конференција у америчком градићу Анаполису (новембар 2007) није имала икаквих опипљивих резултата. Скупу је, на захтев чланица Арапске лиге, пре свега Саудијске Арабије, присуствовала и Сирија. За неке, попут тадашњег италијанског министра спољних послова, одржавање саме конференције али и учешће Сирије био је успех сам по себи. Штавише, министар Д'Алема (Massimo D'Alema) је изјавио да не очекује велике резултате. Сирија је унапред изјавила да не очекује ништа конкретно. Њен министар спољних послова је у Америци поновио добро познати став: Сирија захтева окончање окупације из 1967. и напуштање свих територија тада заузетих од стране Израела, укључујући напуштање Голанске висоравни, Јерусалима и фарми Шеба. Сиријски министар Микдад (Fayssal Mikdad) изјавио је током конференције да ће „нормализација (односа) са Израелом уследити након израелског повлачења са арапских територија које је окупирао 1967. и никако пре тога.”¹⁰ Министар спољних послова Саудијске краљевине, принц Фејсал (Saud al-Faisal) такође је затражио повлачење са окупираних територија као предуслов миру са Израелом.

Коначно, трећег дана конференције, (28. новембра 2007) председник САД и домаћин Џорџ В. Буш прочитао је „Заједничку изјаву”. Изјава није дуга и једини је „документ” са досада најпосећеније конференције посвећене

⁹ У САД је изузетно снажан хришћанско-ционистички лоби који подржава Израел позивајући се на библијско учење. О томе нпр: Haija, Rammy M, “The Armageddon Lobby: Dispensationalist Christian Zionism and the Shaping of US Policy Towards Israel-Palestine”, *Holy Land Studies: A Multidisciplinary Journal*, Volume 5, Number 1, May 2006, pp. 75-95; или Walter Russell Mead, “God's Country?”, *Foreign Affairs*, September/October 2006, Интернет, <http://www.foreignaffairs.org/20060901faessay85504/walter-russell-mead/god-s-country.html?mode=print>, скинуто: 22/01/2008.

¹⁰ Безимени чланак објављен 27.11.2007. на сајту *Golan*, интернет, <http://www.golan67.net/NEWS/conferenza%20di%20annapolis.htm>, скинуто: 15/01/2008.

мировном процесу на Блиском истоку. Оно што је, на први поглед, био најважнији детаљ и чему је придавано највише медијске пажње јесте, наизглед, одређивање временског рока за постизање споразума — крај 2008. Заправо, у тексту је наведено „постићи неки споразум”, дакле не дефинише се природа самог споразума.¹¹ То је била најзапеженија ставка изјаве.

Друга ставка је договор о одржавању билатералних састанака у којима ће представници Абасове администрације и Израела преговарати о конкретним детаљима, док ће се Махмуд Абас и Ехуд Олмерт (поименице наведени) састајати свака два месеца. Постављало се разумно питање да ли овај део договора важи уколико Махмуд Абас не би из било којег разлога обављао функцију председника Палестинске аутономије до истека свог мандата.

Трећа ставка *изјаве*, је обавеза обе стране да заједно са Сједињеним Државама формирају недефинисано тело које ће предводити Американци. Поменуто тело треба да обезбеди примену *Road Map*-а, (Мапе пута) то јест реализацију ставки из овог плана.

Четврта ставка, и вероватно најбитнија гласи: „Стране се такође обавезују да ће наставити са применом текућих обавеза *Road Map* -а све док се не постигне мировни споразум. САД ће надzirати и оцењивати испуњавање обавеза које су обе стране преузеле у оквиру *Road Map*-а.” У наставку се каже да примена будућег мировног споразума подлеже претходној примени *Мане пута*, осим уколико се све (три) стране не договоре другачије. Оцену о примени плана *Мане пута*, доносиће (искључиво) Вашингтон.¹²

Наизглед изузетно кратак документ садржи „кукавичје јаје”, односно садржај плана из 2003. План из 2003. који се на овакав начин умеће у *изјаву* из 2007. делимично је депласиран јер су резултати избора (избори су једна од ставки неопходних за примену *Road Map*-а) за законодавно тело Палестинске аутономије анулирани када је председник аутономије, средином 2007, уз подршку САД и Израела, формирао технократску владу без учешћа Хамаса.¹³ Поред тога, Израел је упорно настављао са проширењем постојећих насеља на Западној обали, укључујући ту подручје око Јерусалима. Исту политику, Израел је наставио и након конференције у Анаполису, када је 2. децембра, само четири дана након Анаполиса, израелско тело за земљишну администрацију објавило тендер за изградњу 307 нових стамбених јединица у источнојерусалимском насељу Хар Хома.¹⁴

Препреку напретку у правцу мира представљала су и различита тумачења Саједничке изјаве од стране израелског и палестинског премијера.

После 2007. мировни процес на Блиском истоку замире. Три и по године касније појављују се нове иницијативе за мир. Џорџ Буш млађи био је први амерички председник који је поменуо решење које подразумева две државе (two state solution). Барак Обама је први који је рекао да би решење о две државе требало

¹¹ “(...) conclude an agreement (...)” у: “Joint Understanding Read by President Bush at Annapolis Conference”, United States Naval Academy Annapolis, Maryland, November 27, 2007, Интернет, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2007/11/print/20071127.html>, скинуто: 15/02/2008.

¹² “Joint Understanding Read by President Bush at Annapolis Conference”, op. cit.

¹³ Carol Migdalovitz, “Israeli-Palestinian Peace Process: The Annapolis Conference”, op. cit., p. 4.

¹⁴ Carol Migdalovitz, “Israeli-Arab Negotiations”, op. cit., p. 4.

да се заснива на границама пре рата из 1967, уз узајамно договорену размену територија.¹⁵ Бела кућа је касније негирала да се председник залаже за границе из 1967. године, али је остала чињеница да су ове границе први пут и код израелских партнера постале (делимично) легитимно полазиште у преговорима, што је подржала и Немачка као важан члан ЕУ.¹⁶

2. Предмет истраживања;

Конференција у Анаполису (САД) 2007. године представља демаркациону линију између периода у којем су предузети охрабрујући кораци у правцу мира, и периода у коме су они изостали. У годинама пре Анаполиса Израел је предузео два унилатерална потеза: повлачење из јужног Либана 2000. и из Појаса Газе 2005. године што је указивало на напредак мировног процеса. Осим тога, због избијања Друге интифаде 2000. године Велике силе су на предлог САД-а покренуле нову мировну иницијативу — Мапу пута из 2003. године која је предвидела више етапа. Мере предвиђене овим документом наводно су требале да убрзо доведу до постизања мира. У Анаполису 2007. окупило се до тада највише актера међународних односа на једном скупу посвећеном решавању израелско-арапског и у оквиру њега израелско-палестинског сукоба. Успех је из напред наведених разлога изостао. Потом је уследило пар мањих и неуспешних мировних иницијатива.

Које су то препреке мировном процесу које опстају и у периоду од 2007. године?

То су а) наставак израелске окупације територија других држава: Либан тражи ослобађање Фарми Шеба а Сирија Голанску висораван; б) нерешено палестинско питање; в) проблем коришћења и дистрибуције питке и механичке воде и нарастајућег недостатка исте; г) Религијски и идеолошки карактер сукоба који отежава компромисно решење, поготову за налажење решења за статус Јерусалима. Наиме, после рата 1967. године и заузимања или ослобођења (две стране користе различите термине) источног Јерусалима од стране Израела сукоб постаје и верски — израелско-исламски. Тада је Израел загосподарио *светињом над светињама* (у јудаизму само олтар Храма) али и трећим најсветијим местом Ислама, џамијом Ал Акса изграђеном на месту некадашњег јеврејског храма и Омаровом џамијом; д) залагање једног дела израелског јавног мњења, политичких партија и верских група да се онемогући стварање палестинске државе. Разлике унутар израелског друштва спрам палестинског питања делимично су узроковане и растућим социјалним поделама које за резултат имају насељавање јеврејског становништва на Окупираним подручјима; ђ) Залагање Ирана и дела палестинских покрета и организација попут Хамаса и Палестинског исламског цихада (Harakat al-Jihad al-Islami al-Filastini) за оружану ослобођење Палестине и уништење или непризнавање Израела а поготову његовог права на Јерусалим; е) Неповољно јавно мњење према признању државе Израел у исламским државама које још нису признале

¹⁵ “Obama Call For 1967 Borders For Israel May Make For Awkward Meeting With Netanyahu”, Интернет, http://www.huffingtonpost.com/2011/05/19/obama-call-for-1967-borde_n_864440.html, скинуто: 13/07/2011.

¹⁶ „Германия поддержала план Обамы вернуть Израиль в границы 1967 года”, 20.05.2011, Интернет, <http://hvyly.org/news/digest/10753-germanija-podderzhala-plan-obamy-vernut-izrail-v-granitsy-1967-goda.html>, скинуто: 11/08/2011.

јеврејску државу; ж) утицај израелског лобија у САД на готово безусловну подршку Израелу и размимоилажења различитих међународних актера у погледу начина достизања мира и з) проблем безбедносних гаранција Израела који је окружен непријатељским (Сирија и Либан) или потенцијално непријатељским државама (неизвесност опстанка мировног споразума са Египтом, лабав савез са Турском)

Иако ћемо у раду помињати блискоисточну кризу, израелско-исламски и израелско-арапски сукоб, ми ћемо ставити нагласак на сукоб између Израела и палестинских Арапа. У оквиру ове студије ми ћемо факторе који су отежавали мировни процес на Блиском истоку, у периоду од последње велике мировне конференције у Анаполису (од 2007. г.). Истражујући различите елементе везане за мировни процес указаћемо и на његову перспективу. Дакле, у раду ћемо се бавити а) проблемом изградње и проширења јеврејских насеља као и социјалном политиком Израела. Ову политику од 1970-их карактерише постепено смањење социјалних помоћи, приватизација дела јавних предузећа, пораст цена и растући јаз између богатих и осталих. Истовремено, држава гарантује запослење и решење стамбеног проблема оним Јеврејима који одлуче да се преселе на Окупиране територије; б) питањем вода, в) демографским фактором, г) улогом великих сила; д) питањем избеглица; ђ) израелским или јеврејским лобијем у дијаспори, првенствено у САД и његовом односу према питању решења израелско-исламског сукоба; е) питањем да ли промене у Египту и другим исламским државама узроковане Арапским пролећем представљају нову препреку постизању мира на Блиском истоку; ж) и на крају кроз разматрање питања важности статуса Јерусалима испитаћемо да ли је принцип „земља за мир“ одржив.

Смењивање криза и њихова учесталост те последњих 63 а интензивно 44 године отворено питање арапско-израелских односа стварају утисак да је у питању хронична појава на овим просторима. Са превратима у Тунису и Египту 2011. године, те протестима и оружаним сукобима у више земаља у региону питање мировног решења израелско-исламског сукоба се поново поставља. Председник Француске најављује мировну конференцију у Паризу, док је у Израелу на власти националистичка ционистичка влада која од доласка на власт 2009. својим деловањем (наставком изградње насеља на Западној обали) уз помоћ САД-а, нарушава сваку перспективу постизања мирног решења без радикалне промене политике.¹⁷

Могућа промена америчке политике подржавања Израела почела се назирати када је америчка администрација поменула стварање палестинске државе (под формулом решење о две државе). Она је добила нови замајак заједничким настојањем САД и владе израелског десничарског премијера Нетанијахуа да оживе преговоре са примамљивом понудом Палестинцима што подразумева полазиште о границама на основу разграничења које је претходило рату из 1967. Пристајање Израела на помен граница од пре 1967. изнуђено је напором да се умање евентуалне последице палестинске иницијативе да се Генерална скупштина УН изјасни о независности Палестине. Питање које се поставља

¹⁷ Интернет, <http://www.haaretz.com/print-edition/news/u-s-pressuring-netanyahu-to-accept-obama-s-peace-plan-1.367333>, скинуто: 13/06/2011.

јесте да ли је најави преговора који би тражили решење на основу линија раздвајања које су претходиле шестодневном рату заиста усмерена ка налажењу трајнијег решења или се ради о политичком маневру? Наравно уз решавање проблема граница поставиће се питање статуса палестинских избеглица које махом живе у Либану и Јордану.

Имајући у виду ђорскокак у који је 2007. године запао мировни процес, те бројне факторе који утичу на њега уз промене и потресе које изазива Зелена револуција позната и као арапско пролеће, овај рад поставља неколико истраживачких питања:

- 1) Који су узроци заустављања мировног процеса? Како би одговорили на ово питање, нужно је укратко анализирати последње иницијативе — Конференција у Анаполису, Турска иницијатива за израелско-сиријске мировне преговоре, иницијатива Николаса Саркозија, председника Француске и покушај Палестинске самоуправе да добије признање државности у УН. Све наведено односи се на период од 2007. године до данас.
- 2) Који је значај статуса Јерусалима за достизање мировног решења између Израела и Палестинаца па и шире оних исламских држава које се противе израелској власти над овим јединственим градом?
- 3) У каквој су вези контрола слатке воде и мировни процес у 21. веку? У овом случају неопходна је дубља историјска перспектива односа контроле вода и блискоисточне кризе односно мировног процеса.
- 4) Имају ли социјалне поделе у Израелу и Палестини утицај на мировни процес? Да ли је друштвено раслојавање у Израелу допринело или није насељавању Западне обале, околине Јерусалима и Газе?
- 5) У којој мери велике силе отежавају мировни процес?
- 6) Да ли и како промене власти у Египту и Тунису те превирања у другим арапским земљама утичу на мировни процес и положај Израела у региону?

3. Циљеви

Рад има два циља:

- 1) Први је постизање нових знања у области блискоисточне политике, продубљење сазнања о мање или недовољно истраженим елементима мировног процеса његовим препрекама и перспективама у периоду од 2007. године;
- 2) Други је дубља спознаја улоге великих сила у мировном процесу на Блиском истоку.

По својој природи, синтеза наведених сазнања доноси увид у нову структуру међународног система.

Научна прогноза кретања мировног процеса односно блискоисточног сукоба и позиционирања великих сила у наредном периоду битан је научни циљ ове дисертације.

Осим уже научних циљева, налази ове дисертације би били занимљиви и широј јавности која се повремено обавештава о најтрајнијој кризи и сукобу у последњих стотинак година.

II ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ОД КОЛИХ ЋЕ СЕ ПОЛАЗИТИ У ИСТРАЖИВАЊУ

1. Генерална хипотеза;

Наша је претпоставка да су препреке мировном решењу у периоду од 2007. до данас: а) територијалн спорови између држава (Израел, Сирија и Либан) и између Израела и Палестинаца; б) с њима везано једнострано коришћење водених ресурса од стране Израела уз нарастајуће потребе свих страна у сукобу; в) недостатак принципа земља за мир када је у питању статус Јерусалима уз који је везана и верска димензија сукоба; г) доминантни утицај израелског лобија на америчку администрацију у смислу некритичке подршке политици Израела; д) Непомирљивост Хамаса, као једног од двају доминантних палестинских покрета, са постојањем Израела односно са задржавањем дела Окупираних територија унутар будуће јеврејске државе; ђ) нерешен проблем палестинских избеглица; и е) Окруженост Израела непријатељским и потенцијално непријатељским државама уз стратешки малу дубину територије коју је потребно бранити (на једном делу територије Израел је широк свега 15 километара између Средоземног мора и Окупираних територија). Ова окруженост, односно проблем недостатка стратешке дубине за одбрану територије као препрека даљим територијалним уступцима од стране Израела, додатно је отежана и променљивим демографским јазом између муслиманског и јеврејског становништва на територији коју контролише Израел али и регионално. Проблем мале територије и нестабилног окружења надовезује се и на коришћен принцип земља за мир, према коме је давањем територије, односно повлачењем израелске војске са ње (Синај 1978. и 1982, Јужни Либан 2000. и Појас Газе 2005) долазило до напретка у мировном процесу. Заиста, у досадашњем току сваки успех у мировном процесу био је пропраћен територијалном концесијом дела окупираних територија или престанком претензија на исте и/или склапањем пословних аранжмана повољних за обе стране које су дошле до споразума. Међутим, питање власти над источним Јерусалимом препрека је даљој примени овог принципа.

Мировни споразум са Египтом постигнут је на рачун израелског фазног повлачења са окупираног Синајског полуострва. Споразум са Јорданом успео је након одустајања Јордана да представља ПЛО у преговорима и тиме се одрекне претензија на Западну обалу (реке Јордан). Оба наведена мировна уговора пропраћена су склапањем споразума о Квалификованим индустријским зонама у којима је главни партнер САД. Мировни споразум Израела и Јордана је обухватио и решење о коришћењу вода. Преговори и напредак у њима са палестинским Арапима постали су могући оног трену када је ПЛО наступио као самостални преговарац (од 1993.) и када је Израел дозволио стварање Палестинске самоуправе на делу окупираних територија. Територија којом

управља Палестинска самоуправа ширила се са паузама од 1990-их, уз блокаде процеса због Друге интифаде (*Интифада Ал-Акса* 2000-2006).¹⁸

Из наведених препрека проистиче претпоставка да мировне иницијативе које су полазиле од принципа земља за мир када је у питању превасходно Јерусалим а затим и питање контроле и расподеле вода не могу довести до трајнијег мира.

2. Посебне и појединачне хипотезе;

2.1 Прва посебна хипотеза;

На исход мировног процеса утичу регионални и ванрегионални фактори. Спољни (ванрегионални) фактори јесу велике силе. Оно што је повуче јесте позиционирање Кине као све важнијег економског партнера у региону који ускоро треба да заузме прво место у спољнотрговинској размени. САД и даље остају војно најприсутније (уз Француску базу у Абу Дабију, Руски војни док у Сирији — Тарс и британске базе на Кипру).

Њихова усклађеност односно сукобљеност интереса може представљати препреку или даљи напредак у мировном процесу. С једне стране изразита подршка Западних земаља Израелу и Фатаху на почетку посматраног периода и мањак прихватљивих понуда Хамасу, Либану и Сирији представљали су препреку мировном процесу. С друге стране, напади Хамаса (ракетирање израелског југозапада), такође су отежавали евентуалну спремност израелских државника да приступе преговорима са Хамасом.

2.1.1. Прва појединачна хипотеза

Конференција у Анаполису је била осуђена на пропаст јер није укључила у рад Хамас, као представника већинске палестинске популације на Окупираним територијама. С обзиром на, још увек, изразито доминантну улогу САД у међународним односима у тренутку одржавања конференције у Анаполису (2007), снажну подршку Бушове администрације Израелу и немања адекватних средстава принуде против Израела (изуев Хизбулаховог пасивног притиска из Либана, који је после рата из 2006. био усредсређен на изградњу земље и обнову војних залиха), те отуђености Фатаха спрам већинског бирачког тела на Окупираним територијама, могао се претпоставити неуспех свих мировних иницијатива од 2007. године које нису укључивале све релевантне актере сукоба.

2.1.2. Друга појединачна хипотеза

Дефинисање границе, статус избеглица и право приступа и коришћење слатких вода, неизбежни су елементи мировног споразума и разрешења израелско-исламског или барем арапско-израелског сукоба. На конференцији у Анаполису и у следеће две иницијативе нису понуђена адекватна решења за ниједан од ових проблема.

Само полазиште за разговор о решењу израелско-палестинског конфликта било је пуно унутрашњих противречности па није могло да допринесе напретку у мировном процесу.

¹⁸ Не постоји сагласност аутора око тачног датума краја Друге интифаде, она се тражи негде између 2004. и 2008. године, зато је датум краја Друге интифаде провизоран.

2.1.3. Трећа појединачна хипотеза

Турска и Француска спроводе спољнополитичку стратегију ширења утицаја у Средоземљу. Зато се може претпоставити да су и њихове мировне иницијативе биле део ширих стратегија које су само маргинално усмерене на мировни процес. Отуда и неуспех.

2.1.4. Четврта појединачна хипотеза

Сукобљености палестинских фракција до споразума Фатаха и Хамаса из априла 2011. представљале су препреку у наступу јединствене палестинске делегације у преговорима са Израелом и тиме биле сметња решењу сукоба.

2.2 Друга посебна хипотеза;

Непопуларне израелске акције у Појасу Газе (2008. и 2009) и афера са тзв. Флотилом слободе (2010) краткорочно су представљали препреке споразуму са Палестинцима али су истовремено довели и до бројних осуда Израела у међународној јавности. Настојање Русије, Кине али и појединих земаља ЕУ да обезбеде утицај на Блиском истоку навело их је да подрже настојање Палестинаца да задобију државу кроз УН. То је натерало Израел и САД на тражење неке врсте компромиса. Спољни притисак на Израел али и ризик САД да губи позиције на Блиском истоку довео је до политике која настоји да понуди неку врсту компромиса. С друге стране и поред подела у израелском лобију, претежу оне произраелске организације у САД које се залажу за готово безусловну помоћ Израелу. То је даља препрека решењу које би било прихватљиво и за палестинске Арапе.

Међутим, палестинску иницијативу да се Генерална скупштини УН, изјасни о независности Палестине у септембру 2011. подржале су и поједине западне државе (попут Норвешке). Иако евентуална одлука Генералне скупштине нема обавезујући карактер, она би представљала додатни притисак на Израел. То је уз политику неутралисања свих тачака отпора у МЕНА региону (зелене револуције) додатно подстакло САД и Израел да понуде неку врсту компромиса. Последње вести кажу да је чак и актуелна влада Бењамина Нетањахуа (Benjamin Netanyahu) спремна да преговара на основу граница из 1967. године.¹⁹ Поред или упркос овој формалној најави, која отвара могућности за трајније решење, Израел наставља са политиком проширења постојећих насеља на Окупираним (или ослобођеним) територијама.²⁰

2.2.1. Прва појединачна хипотеза

Поред осуда и непопуларности дејства израелске војске против Хамаса и провокатора из “Gaza Freedom Flotilla” опет су указала на проблем застоја у решавању израелско-палестинског сукоба. Стога претпостављамо да су и Израел и САД биле принуђене на неку врсту компромиса како би предупредиле прихватање палестинске иницијативе у УН за задобијање државности.

¹⁹ “TV: Israel agrees to negotiate over pre-'67 lines”, *Washington Examiner* 08/01/11, Интернет, <http://washingtonexaminer.com/news/world/2011/08/doctor-israeli-troops-kill-2-palestinians#ixzz1U9ltOCII>, скинуто: 05/08/2011.

²⁰ “Israel approves 277 new homes in West Bank settlement”, August 15, 2011, Интернет, <http://www.hurriyetdailynews.com/n.php?n=israel-approves-277-new-homes-in-west-bank-settlement-2011-08-15>, скинуто: 16/08/2011.

2.2.2. Друга појединачна хипотеза

Проширење јеврејских насеља представља најочигледнију препреку мировном решењу јер је у супротности са свим документима из претходног и периода којим се бавимо. Такође резултат капиларног присуства колонија на Окупираним територијама обесмишљава унапред некакву палестинску арапску државу која би ила испресецаана овим јеврејским насеобинама. Зато ће опстајање већег броја колонија бити вероватно дугорајна препрека решењу спора које би за циљ имало стварање палестинске државе.

2.3. *Трећа посебна хипотеза*

Промене и потреси на ширем подручју Блиског истока и Северне Африке од краја 2010. утичу и на мировни процес. Ове промене нису угрозиле интересе САД (а постоји обиље доказа који указују да су плод манипулације управо од стране САД и њених савезника). Оне су биле потребне САД-у у циљу истискивања Кине и Русије са блискоисточних тржишта.

Међутим, рат у Либији и промена режима у Тунису и Египту, те избори у Мароку указали су на велики утицај Ислама на бираче што се манифестовало релативним изборним победама исламских партија. Ови изборни резултати могу указати да би Египат али и раније према Израелу умерени Тунис и Мароко могли да промене политику одржавања мира са Израелом и тиме постану нове препреке мировном процесу. Израел који хронично пати од недостатка стратешке дубине за одбрану територије нужно се осећа додатно угрожен одлични изборним резултатом исламистичких странака у Египту. Појачана стрепња за безбедност с једне и најаве могућности ревизије мировног споразума у Египту с друге стране даље отежавају мировни процес.

2.3.1. Прва појединачна хипотеза

Пре ‘Зелених револуција’ Сирија, Египат и Тунис били су делимично секуларне државе у којима на власти нису биле партије и структуре доминантно религиозни обојене. Променама у Египту и Тунису умерене или радикалније исламистичке странке добиле су појединачно највише гласова на изборима у Египту и Тунису (али и на изборима у Мароку — новембар 2011) што може представљати нову препреку мировном процесу.

У том смислу, одличан резултат партије Муслиманског братства и екстремније исламистичке странке Нур (Светлост) у Египту може представљати нову препреку мировном решењу због претходних најава високих званичника египатског муслиманског братства да ће на референдуму испитати вољу народа у погледу опстанка мировног споразума са Египтом.

С друге стране актуелни притисак на Сирију у случају пада Асадовог режима могао би представљати престанак препреке мировном решењу у смислу статуса Голанске висоравни само у случај распада земље. У сваком другом случају нове сиријске власти би као и Асад морале да поставе питање повратка Голана Сирији.

2.3.2. Друга појединачна хипотеза

Мала територија и рањивост Израела без Окупираних територија због недостатка стратешке дубине (раздаљина између мора и Западне обале на појединим местима износи 15-20 километара) препреке су израелском

прихватању стварања палестинске државе по линијама примирја из 1949. године (фамозне границе које су претходиле 1967. години).

2.4 Четврта посебна хипотеза;

Контрола, расподела и коришћење слатке воде један су од основних или неизоставних покретача и циљева израелских ратова од 1967. године до данас. Услед пораста становништва, те потребе израелске привреде (посебно пољопривреде) и градова проблем доступности пијаће и механичке воде за слатком водом постаје временом све акутнији. Посебан проблем је чињеница да се Израел значајним делом овом водом снабдева са Западне обале, Голанске висоравни и из Појаса Газе. С обзиром да и палестинско арапско становништво бележи сталан демографски раст а количина расположиве воде остаје иста или се смањује, због израелског коришћења већине водених ресурса на Западној обали, монопол једне стране над водним ресурсима и неспремност на договор за њено коришћење представљају препреку миру.

2.4.1. Прва појединачна хипотеза

Контрола воде представља битан симболички елемент за Израел. Застава Израела (מְדִינַת יִשְׂרָאֵל *Medinat Jisrael*) на горњем и доњем крају има плаве линије које представљају две реке Нил и Еуфрат. Тако су тежње за овладавањем речним токовима и део библијске традиције на коју се позива држава Израел и посебно јеврејске политичке странке са наглашеном религијском димензијом. Међутим, наведене реке налазе се у другим државама а Сирија потражује и леву обалу Јордана. Стога је, и из ових разлога, контрола вода препрека мировном решењу. Зато су сви арапско-израелски ратови били везани и за контролу и коришћење воде. Тако је 1965. Израел скренуо део тока реке Јордан ка пустињи Нецев на шта су Сирија и Јордан одговорили покушајем да скрену токове притока Јордана исте године. То је делом била претходница рата из 1967. Слично се дешавало и у осталим ратовима које је водио Израел.

2.4.2. Друга појединачна хипотеза

Регион Блиског истока налази се испод границе воденог сиромаштва (water poverty threshold 1000 m³) са просеком од 800 m³ по човеку годишње. С друге стране светски просек износи 7243 m³ по човеку годишње.²¹ Свако трајније мировно решење мораће да предвиди разрешење нарастајућег проблема недостатка воде које погађа поготову окупиране територије насељене палестинским Арапима. Непостојање договора о контроли и коришћењу вода представља даљу препреку мирном решењу.

2.5. Пета посебна хипотеза;

Бењамин Нетаняху садашњи и бивши премијер Израела, заговорник је неолибералних реформи у области економије баш као и његов некадашњи протеже Менахем Бегин а тврди десничар када су у питању одбрана територија и јеврејског становништва. Наша је претпоставка да је оваква политика била конзистентна са интересом Израела да колонизује ратом задобијену земљу (Источни Јерусалим и Западну обалу те првобитно и Појас Газе). Међутим, осим социјалних подела које су у периоду од 2007. додатно продубљене услед

²¹ Подаци из: *Sustainable Water Supply And Sanitation For All*, Escwa, Regional Assessment Report on the Status and Achievements of ECSWA Member Countries Towards Improved Water Supply and Sanitation, E/ESCWA/SDPD/2009/1 26 February 2009, стр. 13.

скока цена некретнина и других трошкова, унутар јеврејског друштва дошло је до подела и у погледу статуса Палестине, односно Окупираних територија.

2.5.1. Прва појединачна хипотеза

Резултат политика за које се и Нетањаху залагао и залаже и дан данас — приватизације све већег дела привреде и постепеног укидања државе благостања — јесте сиромашење израелске средње класе која не живи на окупираним територијама. Заокрет у израелској економији ка постепеној либерализацији и слабљењу државе благостања, допринео је и нарастању економско-друштвених подела између Јевреја и нејеврејских грађана Израела али и међу јеврејским становништвом.

Један део јеврејских грађана излаз из лошије економске ситуације види у пресељењу у колонистичка насеља у источном Јерусалиму и на Западној обали. Проширење постојећих насеља, узроковано доласком нових јеврејских насељеника из Израела представља често навођену препреку за мирно решење. Ово је посебно важно јер се већина претходних иницијатива залаже за заустављање или привремено обустављање проширења постојећих и нових јеврејских насеља на Западној обали.

Осим овог социјалног притиска у Израелу, деценијама је уз процес слабљења државе благостања функционисао низ бенефиција за јеврејске колонисте у источном Јерусалиму и у остатку Западне обале (до 2005. и у Појасу Газе). То је условило велика премештања јеврејског становништва унутар земље коју контролише Израел. Тако су социјална политика, колонисти и тражење мировног процеса повезани.

2.5.2. Друга појединачна хипотеза

У оквиру социјалних подела у Израелу постоји и подела на групе и организације које су изразито критички настројене према постојању Израела (део ортодоксних Јевреја сматра да ће тек Месија успоставити израелску државу док све пре тога виде као светогрђе) и оних који се противе наставку окупације Западне обале (део организација цивилног друштва и махом левичарске организације).

Драстично погоршање економске ситуације поговорило је организовању највећих протеста у историји Израела у августу 2011. што се поклопило са спољним и делимично унутрашњим притиском на власти Израела да преговарају о мировном процесу са Палестинцима. Разнолике су перспективе даљег погоршања економског јаза унутар израелског друштва и евентуалног унутрашњег притиска мотивисаног лошијом привредном ситуацијом. Наша је претпоставка да ће бунт средње класе састављене од стране реформских и мање религиозних Јевреја поговори притиску на Израел да настави са мањим територијалним уступцима који неће обухватити Јерусалим и већа насеља у Јудеји и Самарији. Политика коју ће понудити Ликуд биће продубљивање сукоба са Ираном и Хизбулахом како би се јеврејско друштво опет хомогенизовало пред спољном претњом.

2.6. *Шеста посебна хипотеза;*

Утицај религије на политику значајан је у раздобљу којим се бавимо код обеју сукобљених страна. Наша је претпоставка да ће имајући у виду демографске тендове те исцрпљивање принципа земља за мир, поготову у случају

Јерусалима, верска различитост и искључивост представљати све озбиљнију препреку проналажењу мировног решења.

2.6.1. Прва појединачна хипотеза

Демографски трендови такође могу средњерочно и дугорочно утицати на перспективу рата или мира.

Јевреји и Арапи за разлику од огромне већине западних друштава бележе константно позитиван природни прираштај. Међутим, када су у питању Арапи, посебно ван Палестине, бележи се опадање тог позитивног тренда док јеврејско становништво бележи растући прираштај. Ултраортодоксни Јевреји, противници било какве палестинске државе и гетоизирани Палестинци у Појасу Газе имају највећи природни прираштај. Имајући у виду демографске трендове различитих група у оквиру јеврејског корпуса те важност Јерусалима, али и других библијских јеврејских територија за највиталнију групу (религиозне и ултраортодоксне) сматрамо да је перспектива за мирно решење сукоба на средњи и дужи рок све мања.

2.6.2. Друга појединачна хипотеза

Мировни процес је условљен и статусом Јерусалима. Наша је претпоставка да се на примеру Јерусалима наглашава и верска димензија сукоба али и немогућност примене принципа земља за мир. Наша је претпоставка да је неспремност обеју страна да одустану од претензија на контролу источног Јерусалима, а тиме и светих места, једна од значајнијих препрека мировном решењу.

Купола на стени и Омарова џамија највеће су исламске светиње у Јерусалиму, као трећем по важности граду Ислама. Оне су изграђене на месту јудејског храма, дакле најсветијег места у јудаизму. Најаве изградње Трећег храма, од стране различитих јеврејских група подстичу сукобе и представљају даљу препреку миру.

III

ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ ПОД НАСЛОВОМ „ПРЕПРЕКЕ МИРОВНОМ ПРОЦЕСУ НА БЛИСКОМ ИСТОКУ Анализа мировног процеса од 2007. до данас ”

1. *Опис садржаја;*

Рад се састоји из седам целина. Прва целина уводи у рад тако што излаже предмет и циљ истраживања, дефинише истраживачка питања и на основу њих полазне хипотезе. Овде се дају и очекивани резултати као и методе истраживања.

У другој целини представимо мотиве за организацију конференције у Анаполису 2007. године, њене домете, препреке постизању напретка те дати оцене наредних мировних иницијатива укључујући и најновију иницијативу палестинске стране у УН 2011. године. У оквиру ње анализирамо и значај граница, избеглица и сукобљености Фатаха и Хамаса као препрека ефективним израелско-палестинским преговорима, тиме и мировном процесу.

Израел је после таласа промена и потреса на Блиском истоку суочен такође са потребом да донекле преобликује политику према Палестини, како због обезбеђивања позиције регионално тако и због сагласја са кључним савезником

— САД. Међутим, компромис и његова садржина поделили су Израелско друштво и израелски лоби, првенствено у Америци.

Трећа целина *Арапско пролеће: препрека или подстицај мировном решењу*, даје анализу да ли последице овог процеса имају негативан или позитиван утицај на израелско-арапски сукоб. Евентуална одлука будућих власти у Египту да преиспитају мировни споразум додатно би потенцирала проблем недостатка стратешке дубине.

Четврта целина бави се значајем воде за мировни процес на Блиском истоку, односно у којој мери њена ограничена доступност и израелско настојање да користи и контролише већину водених ресурса у Палестини и на њеним ободима представљају препреку мировном процесу.

Пети део *Од либерализације до колонизације* бави се социо-економски узрокованим и подстакнутим препрекама миру. Овде анализирамо у којој је мери Израел подстицајним средствима допринео јеврејском насељавању окупираних подручја. На тај начин Израел је појачао контролу над територијом коју је задобио ратом из 1967. Оснивање бројних насеља на ослобођеним ил освојеним територијама умањило је шансе за успостављање територијално заокружене државе или самоуправе Палестинаца.

Међутим, нарастајуће социјалне разлике нису довеле само до појачане колонизације Јудеје и самарије те Голанске висоравни него и до подела унутар израелског друштва. Осим социо-економских подела, у Израелу долази и до сукоба на линији за и против палестинске државе. На оне који осуђују израелске војне акције у Појасу Газе и на оне који их подржавају.

Шеста целина **Јерусалим против земаљског мира: религијски фактор је препрека или подстицај миру?** Бави се препрекама миру које произилазе из све већег значаја политичко-религиозних покрета и организација међу израелски Јеврејима и међу палестинским Арапима. С обзиром на демографски бум међу религиознијим становништвом на обе стране, средњерочно и дугорочно решење израелско-палестинског сукоба делује све неизвесније.

Последња, седма целина састоји се из закључних разматрања у које спадају и прогноза тока мировног процеса, те разматрање евентуалних решења за сукоб као и анекс. У анексу ће бити хронолошки представљен блискоисточни израелско-палестински сукоб и мировни процес.

2. Структура садржаја докторске дисертације **„Препреке мировном процесу на Блиском истоку: Анализа мировног процеса од 2007. до данас”**

Увод

Предмет и циљ истраживања, полазне хипотезе и очекивани резултати, метод истраживања.
Анализа литературе.

I. Конференција у Анаполису, и наредне мировне иницијативе: разлози неуспеха

1. Светска и регионална ситуација пред организацију конференције у Анаполису;

Овде ће се сумарно дати опис позиције великих сила спрема ситуације на Блиском истоку као и регионална ситуација 2006/7 године.

2. Нерешена питања мировног процеса и Анаполис;
3. Турска иницијатива за преговоре Сирија-Израел.
4. Француска иницијатива за блискоисточни мир.
5. Палестинске иницијативе у УН.

II. Арапско пролеће: препрека или подстицај мировном решењу

1. Регионална архитектура, отпадничке државе и Нови Блиски исток;
2. Режији у Тунису и Египту као невољ(е)ни западни и израелски партнери;
3. Успех исламистичких снага и претња Израелу;
4. Последице Зелених револуција на спољнополитички положај и безбедност Израела;

III. Вода као препрека миру

1. Водене границе Ерец Израела; .
2. Вода на Блиском истоку и мир или рат;

IV. Од либерализације до колонизације

1. Колонизација ослобођених (окупираних) територија и државна социо-економска политика
2. Унутрашње разлике и хомогеност пред спољашњим непријатељем

V. Јерусалим против земаљског мира: религијски фактор је препрека или подстицај миру?

1. Беби бум против мировног процеса.
2. Јерусалим и принцип земља за мир

VI. Закључак

1. *Закључна разматрања;*

Овде ћемо сумирати и оценити резултате претходног истраживања препрека, мировном процесу на Блиском истоку, превасходно у периоду од краја 2007. године. Даћемо и научну прогнозу мировног процеса.

2. *Анекс: Хронологија кризе и потраге за миром;*

Након закључка у анексу ћемо дати хронолошки пресек блискоисточне кризе и мировних иницијатива од 1948. до данас.

IV

МЕТОДЕ КОЈЕ ЋЕ СЕ У ИСТРАЖИВАЊУ ПРИМЕНИТИ

Предмет, оквир и циљ истраживања опредељују избор научно-истраживачких метода који ће бити примењени. С обзиром на временски период и простор који је обухваћен, те промену међународног поретка и тематику, неопходан је комбинован и мултидисциплинаран методолошки приступ.

Користићемо хипотетичко-дедуктивну методу као општу научну методу. За потребе истраживања користићемо такође и генерализацију, индукцију и дедукцију, методу анализе докумената те статистичку и компаративну методу. Документа која ћемо користити су разноврсна од стратешких докумената САД, ЕУ, Руске Федерације и НАТО савеза, докумената коришћених у преговорима, мировни уговори (Израела са Јорданом и Египтом) те резолуције УН, извештаји истраживачког одељења Конгреса САД-а, и друго.

Користићемо и вести из дневне штампе првенствено блискоисточне, америчке, руске, и европске.

V

ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС

1. *Научна оправданост*

Мировни процес на Блиском истоку и блискоисточни сукоб спадају у ред великих тема међународних односа како због своје временске трајности (више од 60 година), просторног обухвата (последнице се осећају у већини исламских земаља) тако и због сложености (верски, етнички, културни сукоб). Овом студијом намеравамо да наведемо, дефинишемо и испитамо више врста препрека мировном процесу у најновијем периоду (од 2007. године). Тако ћемо моћи да евентуално одговоримо и на питање зашто сукоб толико дуго траје.

У домаћој литератури не постоји анализа мировног процеса на Блиском истоку, самим тим нема систематског бављења динамике и развоја мировног процеса након конференције у Анаполису. Имајући у виду напред наведено као и да је последња монографија о блискоисточном сукобу и делимично о препрекама миру на српском језику објављена у првој половини 1980-их (Векарић, 1983) сматрамо да је неопходно описати, анализирати и коначно дати оцену препрека мировном процесу као и пројекцију даљих трендова.

Чињеница да је данас, више него икад у историји мировног процеса (од 1977.) дошло до подела и међу јеврејском заједницом у Израелу и изван њега, те ширих последица блискоисточног сукоба на међународне односе сматрамо да је ова тема од изузетног значаја како за домаћу научну јавност тако и за страну.

Бављење овом темом је оправдано због временско трајања мировног процеса, његовог међународног карактера и низа препрека за окончање истог (воде, избеглице, колонисти, размена и дефинисање територија, карактер државе и контрола граница, социјалне поделе које га прате).

Преглед литературе која се бави овом темом олакшаће заинтересованима да се позабаве детаљније појединим целинама обрађеним у дисертацији.

2. *Општи резултати који се очекују од дисертације;*

Анализа и објашњење препрека решавању израелско-палестинског сукоба. Провера способности метода. Верификација и проширивање постојећих знања.

3. Конкретни резултати који се очекују од дисертације;

Државна тела ће добити свеобухватан увид у трендове светске политике на простору Блиског истока. Ово је од посебне важности имајући у виду да је као и на територији бивше Југославије конфликт слојевит (верски, етнички и међународни) и да су у њега и у мировни процес укључене у већој или мањој мери оне силе које су званично стратешки партнери Србије (САД, Руска Федерација и ЕУ као целина и њене земље чланице појединачно).

Такође очекујемо проширивање, продубљивање и систематизацију научних сазнања о мировном процесу на Блиском истоку са фокусом на најновији период. Научни опис и објашњење садашњег стања мировног процеса на Блиском истоку такође су очекивани резултати.

Рад треба да пружи и научну прогнозу развоја мировног процеса на Блиском истоку.

Коначно рад ће омогућити додатно разумевање разлога неуспеха мировног процеса у овом делу света. Ова тема је изузетно значајна у области међународних односа и мировних студија посебно.

СПИСАК СЕЛЕКТИВНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

Књиге

- 1) *Atlante di le Monde diplomatique*, il Manifesto, Roma 2004.
- 2) Beard, Charles A., *The idea of national interest*, Quadrangle Paperbacks, Chicago 1966.
- 3) Bžežinski, Zbignjev, *Velika šahovska tabla*, 2. издање, Podgorica, CID, 2001.
- 4) Brzezinski, Zbigniew, *Američki izbor, Globalna dominacija ili globalno vodstvo*, Politička kultura Zagreb 2004.
- 5) Chauprade, Aymeric, *Géopolitique - Constantes et changements dans l'histoire*, Ellipses 2008, p. 1050.
- 6) Brzezinski, Zbigniew, *Second Chance*, Basic Books New York 2007, p. 232.
- 7) Vekarić, Vatroslav, *Jedna interpretacija društvenih korena palestinskog pitanja*, Beograd; Institut za međunarodnu politiku i privredu 1983.
- 8) Gligorić, Stojan, *Arapski svet i socijalizam*, Institut za međunarodni radnički pokret, Beograd 1973, str. 299.
- 9) Di Nolfo, Ennio, *Storia delle relazioni internazionali 1918 - 1999*, Bari; Editori Laterza 2003.
- 10) Дугин, Александар, *Основи геополитике*, књига 1, *Геополитичка будућност Русије*, Екопрес, Зрењанин 2004.
- 11) Дугин, Александар, *Основи геополитике*, књига 2, *Просторно мислити*, Зрењанин 2004.
- 12) Дугин, Александар, *Геополитика постмодерне*, Никола Пашић Београд 2009, стр. 300.
- 13) El-Hasan, Hasan Afif, *Is the Two-State Solution Already Dead?*, Algora Publishing 2010.
- 14) Јанев, Игор, *Теорије о међународним односима и спољној политици*, Београд; Плато 1998.
- 15) Jean, Carlo, *Geopolitica del XXI secolo*, Bari; Laterza 2004.
- 16) Јевтић, Мирољуб, *Савремени џихад као рат*, Београд; Никола Пашић 2001.
- 17) Kegli, Čarls V. Jr., i Vitkof, Judžin R., *Svetska politika — trend i transformacija*, Beograd; CSES, FPN i Diplomatska akademija, 2004.
- 18) Kenedi, Pol, *Uspon i pad velikih sila : ekonomska promena i ratovanje od 1500. do 2000. godine*, 2. izd. – Podgorica CID; Beograd Službeni list SCG, 2003 (Beograd : Vojna štamparija), str. 662.
- 19) Kepel, Gilles, *Fitna, Guerra nel cuore dell'islam*, Editori Laterza, Roma 2004.

- 20) Codovini, Giovanni, *Storia del conflitto arabo israeliano palestinese: Tra dialoghi di pace e monologhi di guerra*, Mondadori, Milano 2007, pp. 528.
- 21) Raanan, Levy, *Land for Peace*, 21st Century Press, 2010, pp. 96.
- 22) Matić, Milan i Podunavac, Milan (red.), *Enciklopedija političke kulture*, Savremena administracija, Beograd 1993.
- 23) Morgenthau, Hans J., *Truth and Power, Essays of a decade, 1960–1970*, Pall Mall Press 1970.
- 24) Nasr, Vali, *La rivincita sciita, Iran, Iraq, Libano. La nuova mezzaluna*, Università Bocconi editore, Milano 2006.
- 25) Primakov, Jevgenij, *Године у високој политици*, Beograd ; IGAM, 2002, str. 447.
- 26) Primakov, Jevgenij, *Osam meseci plus...*, Beograd ; IGAM, 2003, str. 256.
- 27) Said, Edward W, *Orientalism*, Vintage Books, New York 1979
- 28) Schmitt, Carl, *Le categorie del 'politico'*, Bologna; il Mulino 2005, p. 366.
- 29) Schmitt, Carl, *Terra e mare*, Adelphi, Milano 2006.
- 30) Симић, Драган, *Поредок света*, Београд; Завод за уџбенике и наставна средства, 1999.
- 31) Talhami, Ghada Hashem, *Syria and the Palestinians: the clash of nationalisms*, University Press of Florida, 2001, pp. 257.
- 32) Finkelstein, Norman G, “*This Time We Went too Far: Truth and Consequences of the Gaza Invasion*”, OR Books, New York, 2010, pp. 208.
- 33) Frankel, Joseph, *National Interest*, Macmillan, London 1970.
- 34) Haushofer, Karl, *Geopolitica delle Pan-Idee*, Nuove idee, Roma 2006.
- 35) Chauprade, Aymeric, *Géopolitique, Constantes et changements dans l'histoire*, Ellipses, Paris 2003.
- 36) Цветянский, Алексей Витальевич, „Ближний Восток в политике Великобритании в 1914-1923 гг.”, Ростов-на-Дону 2010, стр. 232.

Чланци (стручни и теоријски радови)

1. Алими, Серж, „Повратак Русије”, *Le Monde diplomatique* – НИН, Год. III, Бр. 35, Септембар 2008.
2. Arslan, Prof. Dr. Esat, “New Alternative ‘Pax Turkistana’ After Paxturcica”, *The Journal of Turkish Weekly*, 30 June 2005, <http://www.turkishweekly.net/articles.php?id=92>, скинуто: 30/06/2005.
3. Bauchard, Denis, “L'Etat palestinien en question”, *Notes de l'Ifri*, mars 2010, pp. 22.
4. Berman, Ilan, “The Bear Is Back: Russia's Middle Eastern adventures”, February 18, 2005, Интернет, <http://www.nationalreview.com/comment/berman200502180741.asp>, скинуто: 01/09/2007.

5. Blank, Stephen J., "Russia's return to Mideast diplomacy - How New the New Russia?", ORBIS, Fall 1996, Интернет, http://findarticles.com/p/articles/mi_m0365/is_n4_v40/ai_18798566/print?tag=artBody;col1, 09/07/2008.
6. Borisovna, Jana, "Il ruolo russo nella crisi iraniana", 2 Luglio 2008, Интернет, <http://www.arabnews.it/2008/07/02/il-ruolo-russo-nella-crisi-iraniana/>, скинуто: 26/07/2008.
7. Borisovna, Jana, "Il mondo arabo è un partner economico vitale per la Russia?", 6 Giugno 2007, Internet, <http://www.arabnews.it/2007/06/06/il-mondo-arabo-e-un-partner-economico-vitale-per-la-russia/>, скинуто: 26/05/2007
8. Bourtman, Ilya, Putin And Russia's Middle Eastern Policy, MERIA Vol. 10, No. 2, June 2006, Интернет, http://meria.idc.ac.il/journal/2006/issue2/jv10no2_a1.html, скинуто: 02/08/2007.
9. Bull, Hedley, "International theory, The case for a classical approach", *World Politics*, Vol. 18, No. 3, (Apr., 1966), pp. 361-377.
10. Gresh, Alain, "Russia's Return to the Middle East" *Journal of Palestine Studies*, Vol. 28, No. 1, (Autumn, 1998), pp. 67-77.
11. Dudkevitch, Margot, "Russian Warships to Dock in Syria", December 8, 2007, Интернет, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=7564> GlobalResearch, скинуто: 31/03/2008.
12. "Iran arming Hezbollah with missiles sent via Turkey", *Turkish daily news*, March 6, 2008, Интернет, <http://www.turkishdailynews.com.tr/article.php?enewsid=98219>, скинуто: 06/03/2008.
13. "Iraqi Cabinet approves draft oil law", *Turkish Daily News*, February 28, 2007, Internet, <http://www.turkishdailynews.com.tr/article.php?enewsid=67169>, 28/02/2007.
14. "Israel: The War Against Hizballah and the Battle Against Hamas", *The Washington Institute For Near East Policy*, Special Policy Forum, Federal News Service Washington, D.C., 01/08/2006, Internet, <http://www.washingtoninstitute.org/documents/44d7361fc2685.pdf>, 22/08/2006.
15. Janković, Slobodan, „Osnove za oslanjanje na Rusiju u spoljnoj politici Srbije”, u: dr Dragan Đukanović (prir.) *Savremeni međunarodni izazovi: globalna i regionalna perspektiva*, Beograd, 2008, str. 183-208.
16. Janković, Slobodan, „Bliski istok pre i posle Anapolisa”, dr Nevenka Jeftić (prir), *Aktuelna pitanja međunarodnih odnosa*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd 2008, Udk br. 341.382 (5-15), str. 349-377.

17. Јанковић, Слободан, „Геостратешке карактеристике сукоба на Блиском истоку”, Међународна политика, Вол. LVII Бр. 1124, октобар–децембар 2006, ИМПП, Београд 2006, стр. 5–12.
18. Јанковић, Слободан, „Sukobi na Bliskom istoku — osnovna obeležja”, *Međunarodni problemi*, Vol. LIX, No. 2-3/2007, Beograd.
19. Јанковић, Слободан, „Од Медитерана до Авганистана: Односи НАТО и Русије у регији Блиског истока”, *Национални интерес* бр. 3, 2009, год V, vol. 6, стр. 171-194;
20. Јанковић, Слободан, „Основни елементи руске блискоисточне политике на почетку 21. века”, *Национални интерес*, бр. 1-2, год V, vol. 5, Београд 2009. стр. 281-316;
21. Јанковић, Слободан, „Промене на Блиском истоку и у Северној Африци — Ка постсувереном светском поретку”, изворни научни рад, *Национални интерес* бр. 2/2011, vol. 11, стр. 261-315.
22. Јанковић, Слободан, „Libijska kriza i njene posledice”, *Međunarodna politika*, God. LXII, br. 1142, april–jun 2011, IMPP, Beograd 2011, стр. 30-51.
23. Karaganov, Sergei, *The World around Russia 2017, An Outlook for the Midterm Future*, Council on Foreign and Defense Policy, the State University – Higher School of Economics, and RIO-Center, Moscow 2007, интернет, http://www.globalaffairs.ru/docs/2017_eng_reader.pdf, 12/10/2007.
24. Katz, Mark N., “Putin’s Pro-Israel Policy”, *Middle East Quarterly*, Winter 2005, pp. 51-59.
25. Kelman, Herbert C, “A One-Country / Two-State Solution To the Israeli-Palestinian Conflict”, *Middle East Policy*, Vol. XVIII, No. 1, Spring 2011, pp. 27-41.
26. Kreutz, Andrej, ”The Geopolitics of Post-Soviet Russia and the Middle East” *Arab Studies Quarterly*, Vol. 24, No. 1 Winter 2002, pp. 49-61.
27. Khrestin, Igor, and Elliott, John, “Russia and the Middle East”, *Middle East Quarterly*, Winter 2007 volume XIV No 1, p. 22, Интернет, <http://www.meforum.org/article/1632>, скинуто: 21/08/2008.
28. Lavrov, Sergey, “Containing Russia: Back to the Future?”, 25 July 2007, Интернет, <http://www.voltairenet.org/article150303.html#article150303>, 11/02/2008.
29. Layne, Christopher, “The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise”, *International Security*, Vol. 17, No. 4 (Spring 1993), pp. 5-51.
30. “L'ombra dell'Iran dietro i piani di pace di Bush sul Vicino Oriente” *Osservatorio Iraq*, 29 novembre 2007, Интернет, <http://www.osservatorioiraq.it/modules.php?name=News&file=article&sid=5319>, скинуто: 15/02/2008.
31. Лукоянов, А К., Трайнин, „Афганистан и интересы России”, Москва 2008.

32. Mansfield, Edward D., "Concentration, Polarity, and the Distribution of Power", *International Studies Quarterly*, Vol. 37, No. 1 (Mar., 1993), pp. 105-128.
33. Mearsheimer, John J., and M. Walt, Stephen, "The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy" Faculty Research Working Paper No. RWP06-011, *John F. Kennedy School of Government*, Harvard University, 2006.
34. Muglia, Alessandra, "L'Iran, bersaglio nascosto di Annapolis", *Corriere della Sera*, 28 novembre 2007, интернет, http://www.corriere.it/esteri/07_novembre_28/intervista_nasr_iran_annapolis_a002591a-9de1-11dc-bac30003ba99c53b.shtml, скинуто: 15/02/2008.
35. Nakarada, Radmila, „Švajcarski model rešavanja sukoba: preduslovi i granice njegove primene na jugoslovenski slučaj”, u: Tomas Flajner, Slobodan Samardžić (urednici), *Federalizam i problem manjina u višetničkim zajednicama*, IES, Beograd, 1995, str. 115- 137.
36. Nakarada, Radmila, and Pečujlić, Miroslav, "The Tragedy of a tragedy. Global terrorism and repressive globalisation", *The Transnational Foundation for Peace and Future Research*, 2001, Интернет, http://www.transnational.org/SAJT/forum/meet/2001/Nakarada_GlobalTerrorism.html, скинуто: 19/11/2011.
37. Nakarada, Radmila, *Communities – Civil Society and Conflict Management*, Интернет, <http://www.forumfed.org/libdocs/IntConfFed02/StG-Nakarada.htm>, скинуто: 28/11/2011.
38. Наталија Нарочницка, *Русија и Руси у светској историји*, Српска књижевна за друга, Београд, 2008.
39. Parsi, Trita, "Iran and Israel: The Avoidable War", *Middle East Policy*, Vol. XIV, No. 3, Fall 2007.
40. Petrov, Nilita, "Russia Pushing Weapons Sales in Middle East and Beyond", *Middle East Times*, August 27, 2008, Интернет, http://www.metimes.com/International/2008/08/27/russia_pushing_weapons_sales_in_middle_east_and_beyond/3200/, скинуто: 02/10/2008.
41. "President Bush Attends Annapolis Conference", November 27, 2007, Интернет, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2007/11/20071127-2.html>, скинуто 15/02/2008.
42. "President Bush Discusses Israeli-Palestinian Peace Process", Jerusalem January 10 2008, интернет, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2008/01/20080110-3.html>, скинуто: 28/02/2008.
43. "Putin Leads Russia's Return to the Middle East and the Arab Embrace" Jerusalem issue brief, Vol. 4, No. 22, 5 May 2005, Интернет, <http://www.jcpa.org/brief/brief004-22.htm>, скинуто: 04/08/2008.
44. Richards, Diana, "A Chaotic Model of Power Concentration in the International System", *International Studies Quarterly*, Vol. 37, No. 1 (Mar., 1993), pp. 55-72.

45. Rosen, Sami, "Armenia and Israel Throw Down a Gage to Iran and Turkey", *AIA*, Интернет, <http://www.axisglobe.com/article.asp?article=606>, скинуто 20/01/2006.
46. "Russia plans buildup in the Mediterranean: 'Russia has strategic interests'", *World Tribune*, February 5, 2008, Интернет, http://www.worldtribune.com/worldtribune/WTARC/2008/eu_russia_02_05.asp, скинуто: 05/02/2008.
47. Sandrea, Ivan, and Sandrea, Rafael, "Global Oil Reserves – Recovery Factors Leave Vast Target for EOR Technologies", *Oil & Gas Journal*: Part 1: November 05, 2007, Part 2: November 12, 2007.
48. Suponina, Elena V., "Perché non siamo più filoarabi", *LiMes*, No. 3 2008.
49. Teitelbaum, Joshua, "The Arab Peace Initiative: A Primer and Future Prospects", *Jerusalem Center for Public Affairs* 2009, Интернет, <http://www.jcpa.org/text/Arab-Peace-Initiative.pdf>, скинуто: 12/12/2011.
50. "The Israeli-Palestinian Conflict: Annapolis and After", Middle East Briefing N°22, *International Crisis Group*, Jerusalem/Washington/Brussels, 20 November 2007.
51. "The State of Russian Foreign Policy and U.S. Policy Toward Russia", The Heritage Foundation, April 6, 1998, Интернет, <http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/HL607.cfm>, скинуто: 02/06/2008.
52. "Timeline of Israeli-Arab Peace Initiatives since 1977", *The Israel Project* January 30 2008, Интернет, <http://europenews.dk/en/node/6651>, скинуто: 13/02/2008.
53. Haas, Richard N., "The Age of Nonpolarity: What Will Follow U.S. Dominance", *Foreign Affairs*, May/June 2008.
54. Haija, Rammy M, *The Armageddon Lobby: Dispensationalist Christian Zionism and the Shaping of US Policy Towards Israel-Palestine*, Holy Land Studies: A Multidisciplinary Journal, Volume 5, Number 1, May 2006, pp. 75-95.
55. "FDI flows to and from developed countries may have peaked in 2007", Sept 24, IRNA, Интернет, <http://www2.irna.ir/en/news/view/line-18/0809248048194633.htm>, скинуто: 26/09/2008
56. Filimonović, Miljan, „Obnova moći Ruske Federacije – implikacije na međunarodni položaj Republike Srbije”, u: dr Dragan Đukanović (prir.), *Savremeni međunarodni izazovi: globalna i regionalna perspektiva*, Beograd 2008.
57. Freedman, Robert O., "Russia's Middle East Ambitions", *Middle East Quarterly*, September 1998, Интернет, <http://www.meforum.org/article/405>, скинуто 03/03/2008.
58. Freedman, Robert O., "Russia and The Middle East: The Primakov Era", *MERIA*, Volume 2, No. 2 - May 1998, Интернет, <http://meria.idc.ac.il/journal/1998/issue2/jv2n2a1.html>, скинуто: 24/03/2008.

59. Freedman, Robert O., "Russian–Iranian Relations in the 1990s" *Middle East Review of International Affairs*, Vol. 4 No. 2/June 2000.
60. "From the Days of A", Time March 12, 1990, Интернет, <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,969582-6,00.html>, скинуто: 10/10/2008.
61. Haaretz Editorial, "Perhaps Israelis need humiliation to respect others", *Haaretz* 09.09.11.
62. "Caccia aperta a 200 miliardi di barili", *Oltreillimes*, Internet, <http://www.oltreillimes.net/modules.php?name=Articolo&file=article&sid=602&mode=&order=0&thold=0>, скинуто: 05/03/2007.
63. Campbell, Andrew, "Russia's Primakov and Iraq's Hussein: the World's Most Dangerous Political Partnership", *National Observer* No. 41 - Winter 1999, Интернет, http://www.nationalobserver.net/1999_winter_campbell.htm, скинуто: 16/08/2008.
64. Cohen, Ariel, "The Primakov Doctrine — The Missing Link between Russia and Iraq?", The Heritage Foundation, December 15, 1997, posted: October 28, 2004 Интернет, <http://www.freerepublic.com/focus/f-news/1259846/posts>, скинуто: 25/08/2008.
65. Cohen, Ariel, "Putin s Middle East Visit Russia is Back", *The Heritage, Fondation*, WebMemo No. 1382, March 5, 2007, Internet, http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/upload/wm_1382.pdf, 06/03/2007.
66. Cohen, Ariel, "NATO's Frontiers: Eurasia, the Mediterranean, and the Greater Middle East", *Heritage*, January 9, 2006, интернет, <http://www.heritage.org/Research/Europe/hl919.cfm>., скинуто: 20/09/2007.
67. Cohen, Ariel, and Phillips, James A., "Russia's Dangerous Missile Game in Iran", Heritage, *Executive Memorandum #503* November 13, 1997, Интернет, <http://www.heritage.org/Research/RussiaandEurasia/EM503.cfm>, скинуто: 12/10/2007.
68. Çandar, Cengiz, "Iran eyes strategic relations with Turkey", TDN, February 23, 2007, Internet, <http://www.turkishdailynews.com.tr/article.php?enewsid=66854>, 05/03/2007.
69. "Quartet seeks halt to settlements", *Al Jazeera*, May 02, 2008, Интернет, <http://english.aljazeera.net/NR/exeres/D330F15A-A29C-4FA5-97B17F3BF87A6066.htm>, скинуто: 02/05/2008.
70. Weafer, Chris, "A Gas OPEC - A Very Interesting Idea", Russia Profile org, 06. April 2007, Internet, <http://www.russiaprofile.org/page.php?pageid=Business+New+Europe&articleid=a1176286846>, скинуто: 21/09/2007.
71. "What was Israel's May 1989 peace initiative?", *Palestine Facts*, Интернет, http://www.palestinefacts.org/pf_1967to1991_israel_peace_1989.php, скинуто 10/02/2008.

ДОКУМЕНТА

- “A Performance-Based Roadmap to a Permanent Two-State Solution to the Israeli-Palestinian Conflict”, Washington DC, April 30, 2003, Интернет, <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2003/20062.htm>, скинуто: 20/02/2008.
- “A Clean Break: A New Strategy for Securing the Realm”, 1996, Интернет, <http://www.iasps.org/strat1.htm>, скинуто: 02/12/2011.
- “Vredesconferentie van Madrid (1991). Slotverklaring van de Israelische premier Jitzhak Shamir”, *Centrum Informatie en Documentatie Israel*, 1 november 1991, Интернет, скинуто: <http://www.cidi.nl/dossiers/vr/1991-11-01.html>, 18/02/2008.
- “Istanbul Cooperation Initiative”, NATO, 28 June 2008, Интернет, <http://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/docu-cooperation.htm>, скинуто: 30/03/2008.
- “Joint Understanding Read by President Bush at Annapolis Conference”, United States Naval Academy Annapolis, Maryland, November 27, 2007, Интернет, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2007/11/print/20071127.html>, скинуто: 15/02/2008.
- “Joint Declaration of the Paris Summit for the Mediterranean” Paris, 13 July 2008, Интернет, http://www.ue2008.fr/webdav/site/PFUE/shared/import/0713_declaration_de_paris/Joint_declaration_of_the_Paris_summit_for_the_Mediterranean-EN.pdf, скинуто: 08/08/2008.
- “Middle East and North Africa”, *World Bank Regional Brief* 2007, Internet, <http://siteresources.worldbank.org/INTMENA/Resources/MNA-BRIEF-ENG-2007SM.pdf>, 07/05/2007.
- “Middle East & North Africa MENA Regional Brief” *World Bank* March 2010, Internet, http://www.f-trademanagement.com/En/MENA_countries.pdf, 07/05/2007.
- “Middle East and North Africa”, Mexico 2006 4th World Water Forum, March 2006, Internet, http://www.worldwatercouncil.org/fileadmin/wwc/World_Water_Forum/WWF4/Regional_process/MIDDLE_EAST_AND_NORTH_AFRICA.pdf, скинуто: 25/09/2006.
- Migdalovitz, Carol, “Israeli-Palestinian Peace Process: The Annapolis Conference”, Congressional Research Service, Order Code R S22768, Washington December 21, 2007, Интернет, <http://se1.isn.ch/serviceengine/FileContent?serviceID=PublishingHouse&fileid=D111C9B2-0CD3-ECD3-F867-E1B62139985A&lng=en>, скинуто: 15/01/2008.
- Migdalovitz, Carol, “Israeli-Arab Negotiations: Background, Conflicts, and U.S. Policy”, Congressional Research Service, Order Code RL33530, Washington December 21, 2007, Интернет, <http://fas.org/sgp/crs/mideast/RL33530.pdf>, скинуто 14/02/2008.
- Migdalovitz, Carol, “Israel Background and Relations with the United States”, CRS Issue Brief for Congress, IB82008, 18. maj 2006, Internet,

- <http://fpc.state.gov/documents/organization/66767.pdf#search=%22egypt%20water%20arrangement%20Israel%202006%20BQIZ%22>, 25/09/2006.
- M. Sharp, Jeremy, (coordinator), “Israel-Hamas-Hezbollah: The Current Conflict”, Congressional Research Service, Order Code RL 33566, Washington July 21, 2006, Интернет, http://www.law.umaryland.edu/marshall/crsreports/crsdocuments/RL33566_07212006.pdf, скинуто: 16/02/2008.
- “Natural Gas Implementation in Turkey. Part 2: Natural Gas Pipeline Projects”, *Energy Sources*, 26:287–297, 2004, Taylor & Francis Inc.
- “National Security Concept of the Russian Federation”, from *Rossiiskaya Gazeta*, January 18, 2000. Approved by Presidential Decree No. 1300 of 17 December 1999 (given in the wording of Presidential Decree No. 24 of 10 January 2000).
- “Persian Gulf Oil and Gas Exports Fact Sheet”, *Energy Information Administration*, September 2004, Internet, <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/pgulf.pdf>, 05/03/2007.
- “Resolution 181 (II). Future government of Palestine”, *United Nations General Assembly*, A/RES/181(II)29 November 1947.
- “Resolution 242 (1967) of 22 November 1967, S/RES/242”, SC UN, Интернет, <http://domino.un.org/UNISPAL.NSF/361eea1cc08301c485256cf600606959/d35e1f729df491c85256ee700686136!OpenDocument>, скинуто: 18/02/2008.
- Sustainable Water Supply And Sanitation For All*, Escwa, Regional Assessment Report on the Status and Achievements of ECSWA Member Countries Towards Improved Water Supply and Sanitation, E/ESCWA/SDPD/2009/1 26 February 2009.
- “The Arab Peace Initiative”, Интернет, <http://www.albab.com/arab/docs/league/peace02.htm>, скинуто: 20/02/2008.
- “The Foreign Policy Concept of the Russian Federation”, Approved by the President of the Russian Federation V. V. Putin June 28, 2000, Интернет, <http://www.fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/econcept.htm>, скинуто: 08/10/2007.
- “The World Bank – Russian Economic Report”, No. 16, *World Bank* June 2008.
- “Fact Sheet: Broader Middle East and North Africa Initiative”, *U.S. State Department, The White House Office of the Press Secretary*, Sea Island, Georgia June 9, 2004, Internet, <http://www.state.gov/e/eb/rls/fs/33380.htm>, 20/09/2006.
- “Fatah-Hamas Reconciliation Agreement”, Palestinian National Initiative Signed in Cairo April 27, 2011, Интернет, <http://middleeast.about.com/od/palestine/palestinians/qt/Fatah-Hamas-Reconciliation-Agreement.htm>, скинуто: 16/08/2011.
- “Final Communiqué of the Annual Coordination Meeting of Ministers of Foreign Affairs of Member States of the Organization of the Islamic Conference”, OIC/ACM-NY/2007/FC/FINAL, New York 2 October 2007.
- “World Economic and Social Survey 2006: Diverging Growth and Development”, United Nations.

Објављени стручни радови кандидата:

1. Слободан Јанковић, „Промене на Блиском истоку и у Северној Африци — Ка постсувереном светском поретку”, изворни научни рад, *Национални интерес* бр. 2/2011, vol. 11, стр. 261-315.
2. Slobodan Janković, „Libijska kriza i njene posledice”, *Međunarodna politika*, God. LXII, br. 1142, april–jun 2011, IMPP, Beograd 2011, стр. 30-51.
3. Slobodan Janković, “Types of Delimitation Lines in the Balkans”, originalni, in: Dimitrijević, Duško and Lađevac, Ivona (ed), *JAPAN AND SERBIA: Regional Cooperation and Border Issues – A Comparative Analyses*, Proceedings of round table conference, Institute of International Politics and Economics 2011, pp. 123-136.
4. Slobodan Janković, “National, Cultural and Civilisation Borders in the Balkans”, originalni, in: *On Borders: Comparative Analyses from Southeastern Europe and East Asia*, Lingua-Culture Contextual Studies in Ethnic Conflicts of the World (LICCOSEC), Vol. 17, Osaka 2011, pp. 31-44.
5. “Serbia-Croatia Relations after 2000”, *Neighbour and Neighbourhood*, Lingua-Culture Contextual Studies in Ethnic Conflicts of the World (LICCOSEC), Vol. 11, Osaka 2009, Proceedings of Round Table Conference, Belgrade, Septembar 17-18, Osaka 2010, pp. 121-129.
6. Vladimir Grečić and Slobodan Janković, Managing Population Movements: The Challenge for Diplomacy in Southeast Europe, *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*, Winter/Spring 2010, Vol. XI, N. I, pp. 127-143.
7. Slobodan Janković, Russian and American Conflicting Policies in Central Asia, *GeoPolitica – Revista de Geografie Politica* GeoPolitica si GeoStrategie, Anul VIII, nr. 33 – 34, Bucurest (1 / 2010).
8. Слободан Јанковић „Савремени миграциони трендови: последице по Србију”, оригинални, *Национални интерес*, бр. 2, год. VI, vol. 8, Београд 2010.
9. Slobodan Janković, “CSOS Among Peace and Inter/Intra State Conflicts: Case of Serbia”, u 3rd International Balkan Congress, “Role of CSOs and Think Tank Institutions in Regional Cooperation in Balkans”, pp. 93-102, Istanbul 2010.
10. Slobodan Janković, “Borders In The Balkans: Longevity In The Postmodern Era”, u Zborniku radova Međunarodne naučne konferencije, *Srbija u savremenom geostrateškom okruženju Serbia In Contemporary Geo-Strategic Surroundings*, Slavica Đerić-Magazinović i Nevenka Jeftić-

- Šarčević (prir.), Institut za međunarodnu politiku i privреду i Ministarstvo odbrane RS, Beograd 2010, str. 165-178;
11. Слободан Јанковић, „Од Медитерана до Авганистана: Односи НАТО и Русије у регији Блиског истока”, *Национални интерес* бр. 3, 2009, год V, vol. 6, стр. 171-194;
 12. Слободан Јанковић, „Основни елементи руске блискоисточне политике на почетку 21. века”, *Национални интерес*, бр. 1-2, год V, vol. 5, Београд 2009. стр. 281-316;
 13. Slobodan Janković, “Building Alliances — Japans Quest for a Power Status”, in E. Stojić Karanović, Dž. Hatibović, I. Lađevac, *Japan and Serbia: Contemporary Issues*, Institute of International politics and Economics, Belgrade 2009, pp. 123-134;
 14. Slobodan Janković „Building Regional Alliances – Japan`s Quest for the Power Status“, in, (ur) Edita Stojić-Karanović, Daisuke Furuya, *Japan and Serbia in a Forseeable Future*, Lingua-Culture Contextual Studies in Ethnic Conflicts of the World (LICCOSEC), Vol. 7, Osaka 2009, Proceedings of Round Table Conference, Belgrade, Septembar 22-23, 2008, pp. 39-51; ISSN 1883-0633;
 15. Слободан Јанковић, “Strategy for the Developing and Underdeveloped countries: Relations with North Africa and the Middle East”, у Зборнику радова Међународне научне конференције *ЕЛЕМЕНТИ СТРАТЕГИЈЕ СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ СРБИЈЕ*; Приредили др Едита Стојић Карановић, мр Слободан Јанковић, Институт за међународну политику и привреду, Београд 2008, стр. 349-360, ISBN: 978-86-7067-110-2;
 16. „Bliski istok pre i posle Anapolisa”, dr Nevenka Jeftić (prir), *Aktuelna pitanja međunarodnih odnosa*, Institut za međunarodnu politiku i privреду, Beograd 2008, Udk br. 341.382 (5-15), str. 349-377.
 17. „Osnove za oslanjanje na Rusiju u spoljnoj politici Srbije”, u: dr Dragan Đukanović (prir.) *Savremeni međunarodni izazovi: globalna i regionalna perspektiva*, Beograd, 2008, str. 183-208.
 18. „Геостратешке карактеристике сукоба на Блиском истоку”, Међународна политика, Вол. LVII Бр. 1124, октобар–децембар 2006, ИМПП, Београд 2006, стр. 5–12.
 19. „Sukobi na Bliskom istoku — osnovna obeležja”, *Međunarodni problemi*, Vol. LIX, No. 2-3/2007, Beograd.
 20. “Global Identity or the Identities versus Globalisation”, рад на научном скупу “Globalization, Nationalism and Ethnic Conflicts”, у организацији *Association for the Study of Nationalities (ASN)* и *Форума за етничке односе* у Београду, 28-30 септембра 2006.
 21. Дипломски рад, *Миграције са Балкана у Марке од 14. до 16 века.*(*Le Migrazioni dai Balcani nelle Marche dal '300 al '500*), Факултет Књижевности, Универзитет Roma TRE, Рим 13/11/2003.
 22. Завршни рад на курсу за међународног службеника: *Интеграције Западног Балкана у Европску Унију* (*Le integrazioni dei Balcani Occidentali in Unione Europea*), SIOI, Рим јуни 2004.

23. Магистарски рад *Радикални Ислам у Турској (Islam radicale in Turchia)*, Факултет политичких наука, Универзитет La Sapienza, 30/06/2004 Рим.

Конференције (са излагањем)

- *Globalization, Nationalism and Ethnic Conflicts*, Асоцијација за студије народа (*Association for the Study of Nationalities (ASN)*) и Форум за етничке односе, Београд 28-30 септембра 2006.
- *The 17th International Conference on the Persian Gulf, Persian Gulf Security and International Law*, Institute for Political and International Studies – IPIS (Teheran), Мај 2007.
- “Strategy for the Developing and Underdeveloped countries: Relations with North Africa and the Middle East”, Конференција: *Елементи стратегије спољне политике Србије — Политички и економски аспекти*, Институт за међународну политику и привреду, Београд 28–29. мај 2008. године.

РАДНА БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Рођен сам 10. децембра 1975. године у Београду. На Факултету књижевности (историјско одељење), Универзитет Roma TRE, у Риму дипломирао сам са тезом „Миграције са Балкана у Марке од 14. до 16. век” (*Le migrazioni dai Balcani nelle Marche dal '300 al '500*) 13. новембра 2003. године. Магистарску тезу „Радикални Ислам у Турској” (*Islam radicale in Turchia*) одбранио сам у Риму 30. јуна на Факултету политичких наука, универзитета La Sapienza и стекао звање — магистар политичких наука.

Решењем Универзитета у Београду бр. 06–613–2243/3 од 12. децембра 2006. године признато ми је стручно звање магистра политичких наука.

Завршио сам курс за међународног службеника у Италијанском друштву за међународне организације (SIOI), у Риму, јуна 2004.

Исте године (2004) стажирао сам у италијанском Министарству спољних послова у канцеларији за (Западни) Балкан у периоду 15. мај 2004 — 15. август 2004.)

Маја 2005. завршио сам Летњу школу за „Конфликт менаџмент и преговарање” у организацији Форума за етничке односе, Министарства Спољних послова СЦГ и италијанског Региона Тоскана. У организацији Центра за безбедносне студије (ЦБС-CSS), из Београда и – Sida-e (Swedish international development agency), прошао сам обуку у примени метода Логичке матрице — LFA (Logical Framework Approach). Септембра 2009. године у Београду завршио сам обуку из области политика и праксе радних миграција, у организацији Међународне организације за миграције (ИОМ) и Међународне организације рада (ИОЛ). У 2010. години обукао се у припремању и писању ИПА пројеката на курсу CBIB - Cross Border Institution Building.

Од 01. јануара 2006. године до 15. јула 2006. радио сам као истраживач у Центру за цивилно војне односе, невладиној организацији у Београду. Од децембра 2007. до 01. јула 2008. обављао сам различите послове у Центру за безбедносне студије из Београда. Послови су се тицали превасходно организације семинара и помоћи у реализацији предавања.

Запослен сам као истраживач сарадник на Институту за међународну политику и привреду у Београду, од 1. септембра 2006. Звање сам стекао априла 2008. године.

На Институт се бавим Блиским истоком: сукобима, блискоисточном кризом и геополитиком региона. Поред Блиског истока бавим се питањима идентитета и граница на Балкану.

У периоду јуни 2010. – јуни 2011. би сам ко-координатор на пројекту *Расправа о европској будућности Србије: Глас цивилног друштва* који је подржала Делегација ЕУ у Србији у оквиру ширег пројекта јачања сарадње организација цивилног друштва у Србији и у ЕУ.

Говорим италијански, српски и енглески а служим се руским и француским.